

Boekbespreking

D J Louw – Die stad in die mens – oor kerkwese vandag

NG Kerkboekhandel, Pretoria, prys R6,60, 203 bladsye.

Gedurende die sestiende en die sewentiende eeu is die teologiese gesprek hoofsaaklik gevoer oor dogmatiese en konfessionele verskille. In die twintigste eeu is dit 'n "praxis" probleem wat die middelpunt van die teologiese denke vorm. Nieteenstaande die kerk se voortdurende besigwees in die wêreld, is die kloof tussen kerk en wêreld besig om te verbreed. Die stroom van rand-kerklikes, buite-kerklikes en post-Christelikes groei met ongekende mate. Op die oog af lyk dit of die kerk nie oor die vermoë beskik om hierdie wegvloeiende stroom te keer nie. Na 'n baie deeglike evaluasie kom die skrywer tot die gevolgtrekking dat kommunikasie-blokkering een van die basiese redes is vir die beweging van die kerk af weg. Die kernvraag vir die skrywer is: "Hoe moet die evangelie effektief aan die mens van ons dag oorgedra word sodat die vervreemding tussen kerk en hedendaagse mens oorbrug kan word" (bl 1). Die vraag kan ook anders geformuleer word: Hoe moet die evangelie vertolk, verkondig en bedien word sodat dit deur die stadsmens verstaan kan word ooreenkomstig die oorspronklike bedoeling van die evangelie self" (bl 74). Op hierdie tydige, dringende, diepliggende vraag wil die skrywer 'n antwoord gee. Die antwoord is vir hom nie bloot geleë in 'n verandering van metode en gesindheid nie. Die antwoord is vir hom 'n totale hersiening, verandering van die basiese bedieningspatroon van die evangelie. Op geen enkele punt wil die skrywer dat die inhoud van die evangelie verskraal of verdraai word om aan te pas by die moderne mens nie. Hy wil slegs dat die kerk sal besin oor die manier waarop hy in die wêreld funksioneer. Dit gaan om die vraag na die hoe, die metode.

As ons 'n ontleding maak van die praktiese funksionering van die kerk, moet ons noodwendig ontdek dat die bedieningspatrone van vandag nog basies dieselfde is as tagtig jaar gelede. Die kerk funksioneer vandag nog steeds soos 'n kerk wat homself geheel en al op die platteland bevind. Selfs die stadskerk is plattelandskerk. Hiermee word nie bedoel dat die stadsmens noodwendig basiese ander behoeftes het as die plattelandse mens nie. Beide is in die diepste van sy bestaan sondaar. Beide kan alleen gered word deur Jesus Christus. In die laaste instansie is dit slegs die Heilige Gees wat beide kan bring tot die geloof en in die geloof bewaar. Die skrywer toon egter baie volledig aan dat die leefpatroon en dinkpatroon van

die stadsmens radikaal verskil van die plattelandse mens. Die stad met sy gejaagde tempo, sy egoïsme, sy sekularisasie, sy massamedia, sy tyd net vir homself en sy werk, sy altyd wegwees van die huis en sy vraag na al hoe hoër en hoër produksie, het in die stadsmens se bloedstroom ingekom. Al hierdie dinge het deel geword van sy wese, sy lewe, sy hele eksistensie. Die stad het in die mens ingekom, deel van hom geword, hom volkome verower. Die kerngevolge van die stad in die mens is dat die mens in die stad, nieteenstaande duisende mense rondom hom, nogtans 'n vereensaamde wese is. Dat hy nieteenstaande 'n vyfdag werkweek feitlik geen tyd vir die saak van die kerk en sy eie huisgesin het nie. Dat hy nieteenstaande al die senuweeprodukte op die mark, steeds 'n senuaanjaende wese bly. Vanweë die gesindheid van die mens, die tydsfaktor en die besondere manier van die kerk se funksionering, kom die kerk en hierdie stadsmens nie meer bymekaar uit nie.

'n Baie sterk remmende faktor vir die ontmoeting tussen kerk en wêreld is die feit dat die kerk vir 'n baie lang tyd gedink het die kerk is net die predikante. Baie predikante en lidmate dink dat die dominee die enigste ware dienaar van God kan wees. Vir 'n baie lang tyd het ons gedink dat Paulus verkeerd was toe hy gedink het dat die gewone lidmate ook dienswerk het om te doen in die wêreld en dat hulle hierdie dienswerk kan doen as dit aan hulle opgedra word en daarvoor toegerus word. Dokter Louw pleit dat ons sal ophou om dominee-kerk te wees. Hy wil dat elke lidmaat ten volle betrek sal word by die funksionering van die kerk. Die klem moet meer geplaas word op groepwerk om in die proses meer individue eksistensieel betrokke te kry. Die skrywer pleit vir 'n sisteem waar die funksionering van die gemeente in 'n groot mate sentreer rondom sinvolle wykfunksionering. Die patroon moet min of meer soos volg wees: Die predikant rus die kerkraad behoorlik toe met betrekking tot elke saak wat nodig is met die oog op die lidmate se geloof en hulle dienswerk in die wêreld. Die kerkraad op hulle beurt rus weer die lidmate van die wyk in groepverband toe. Vandaar gaan die wyklede in hulle wyke funksioneer. Elke wyk word 'n "groot familie" wat binne hulle wykgrense omsien na mekaar en hulle wat "buite" staan.

Die toerusting van die kerkraad en die lidmate geskied nie op die patroon van lang toesprake deur een persoon nie. Die seminaarmetode word gebruik waardeur elke lidmaat betrek word by die bespreking en die formulering van probleme en oplossings.

D J Louw se boek "Die Stad In Die Mens" kan beskryf word as 'n teologiese treffer. Dit is 'n boek wat absoluut noodsaaklik is vir elkeen wat besig is met die verkondiging in die stad.

Steenberg D H (Hoofred), Koers, volume 44, 1979, nr 4, PU vir CHO Potchefstroom.
Fowler S rev, Issues in the philosophy of education, PU for CHE Potchefstroom, 1980, pp 71.
Du Plessis L M dr, Die professionele gedrag van die Juris, PU vir CHO Potchefstroom, 1980, pp 67.
Sehuurman E prof, Technology in Christian – philosophical perspective, PU for CHE Potchefstroom 1980, pp 17.

M J du P Beukes

Christenjeug en Gesag, ACB-Kongresreferate 1979, PU vir CHO 1980, pp 19.

Hierdie vyf bundels het twee gemeenskaplike faktore – dit is eerstens uitgawes van die Potchefstroomse Universiteit vir CHO en tweedens kan hulle almal gesien word as publikasies ter bevordering van die sogenaamde Christelike wetenskap. Twee van hulle is bundels waarin artikels deur verskillende outeurs geskryf, opgeneem is. In die algemeen gesproke is die werkies tegnies goed versorg en is daar 'n minimum van druk- of spelfoute. Dit bly waar dat ons (daarmee bedoel ek die kerk) 'n ander standpunt huldig oor die Christelike wetenskap as wat die bundels as uitgangspunt het. By herhaling is die Kerk se standpunt oor die saak al gestel. Tog het ek die indruk gekry uit die verskillende werke (met uitsondering van Fowler se opvattinge) dat ons tog nader aan mekaar beweeg. Is dit nie dalk so dat ons albei miskien oorreed om ons standpunte te stel nie? In hoe 'n mate praat ons by mekaar verby? Fowler se standpunt kan nie sonder meer onderskryf word nie. Hy beweer byvoorbeeld "To shut God and His Word out of our thought in any area of life is to shut ourselves off from the spring of life" p 25. So 'n stelling is korrek, maar as die implikasie is dat diegene wat nie eens is met die idee van die "Christelike wetenskap" nie, God en sy Woord uitskakel, gaan hy te ver! Almal onderskryf nie die opvattinge nie, maar ek laat my nie vertel dat die Christen-gelowige *per se* God uitskakel uit sy lewe en werk nie. As Christenmens, gelowige mens, hanteer ek nog steeds my wetenskapsbeoefening. So kan sy opvatting oor konserwatisme pp 38 vv ook bevestig word. As daar sommige outeurs is soos diegene waarna hy verwys (p 39) beteken dit nie dat alle konserwatiewe mense dieselfde standpunt huldig nie. Dit is juis my grootste probleem met Fowler dat hy in die bespreking van die verskillende sisteme uiters eensydig is. Die positiewe (veral ten opsigte van die konserwatisme) word oorboord gegooi of geïgnoreer en die klem word totaal geplaas op die negatiewe aspekte daarvan. Sy besprekings van geldige norme wat aanvaar moet word, bly ook in die lug hang (vergeelyk pp 65 vv). Sy

voorbeeld van die twee verslaggewers wat kommentaar lewer oor die situasie in Rhodesië voor middel 1979 is 'n tipiese voorbeeld hiervan.

Die werk van Du Plessis wil ek graag aanbeveel. Na my mening moet die werkie egter vir 'n moontlike herdruk eers taalkundig hersien word – om 'n voorbeeld te noem: “Ek wil nie te veel diep op hierdie vanselfsprekende waarheid ingaan nie.” Dit is swak Afrikaans. Ander voorbeelde is reëls 6 en 7 van die eerste lang paragraaf op pagina 41, en so ook is die “die” in reël 3 van die tweede paragraaf op pagina 33 oorbodig. Daar is ook 'n fout in die numering van die voetnote op pagina 19 en setfout op pagina 36. Andersyds dink ek dit is 'n verdienstelike werk. Wat meer is, dit sal elke persoon wat buite die regspraktyk staan, goed doen om kennis te neem van die werk.

Koers se betrokke uitgawe is 'n feesuitgawe ter hulding van prof Stoker. Dit bevat 'n aantal geleentheidsboodskappe aan die emeritus-professor wat diep spore in die filosofie getrap het. Voorts is daarin vyf artikels opgeneem en twee boekresensies. Die artikels is uit die pen van J H Heyns, L F Schulze, M E Botha, J Mouton en P J J S Potgieter. Heyns se artikel is weergawe van 'n lesing wat hy gehou het by die herdenking van die tagtigste verjaarsdag van prof Stoker. Die opskrif red die outeur, want dit handel oor enkele aspekte van die Calvinisme. As geleentheidstoespraak is dit gepas, maar ek dink daar het al beter uit Heyns se pen verskyn as die betrokke artikel – dit omdat hy die onderwerp nie diepgaande genoeg behandel het nie. Vir nie-vakmanne sal dit egter heel begryplik en verstaanbaar wees, en dit was seker ook die bedoeling van die outeur. Botha behandel 'n moeilike onderwerp met goeie kundigheid. Mouton, in sy herwaardering van Bacon, bring die filosoof weer onder die aandag en kom tot die slotsom dat Bacon op die mees geleë tyd na vore gekom het. Wat my opgeval het in Potgieter se bespreking van die Amerikaanse staatsleer (en ek is geen staatkundige nie!) is die kritiek wat na vore gekom het uit Amerikaanse geleedere oor die aanspraak op die unieke situasie van die Amerikaners wat 'n unieke staatsbestel vereis. Dit is opvallend omdat die beroep in ons eie land ook voortdurend gedoen word. Dit is tog so dat ons in 'n unieke situasie verkeer. Dit verg ook 'n unieke staatsbestel! Nou kan daar met groot wins kennis geneem word van die artikel van Potgieter – en dit sal goed wees as die beoefenaars van die staatsleer meer kommentaar sal lewer tot verheldering van ons eie situasie. So is die vraag ook uiters aktueel – Hoe moet die staatsleer die bestaande orde benader?

Die ACB-Kongresreferate word aangebied in vier artikels waarop daar deur 'n ander persoon gereageer is. Die artikels is van wisse-

lende gevalle Aandag is gegee aan ouerlike gesag, politieke gesag, kerklike gesag en akademiese gesag. Besonder nuttig is die literatuurlys wat vir meer inligting oor "Gesag" in die werk opgeneem is.

Schuurman se werkie het ek met groot genot geles. Ek is van oordeel dat 'n mens 'n hele ent met hom sal kan saamloop wanneer hy praat van die tegnikus, maar nie in die geval van die tegniek nie. Sy opmerkings oor die lugbesoedeling, die beheer van die natuur, die tegniek in diens van liefde tot die Skepper en die naaste, is insiggewend. Die taak en die doel van die tegniek word weer onder oë geneem uit 'n nuwe dimensie – lees die werk gerus!

Nou moet ek samevattend stel wat ek reeds ter inleiding gesê het. Met sommige outeurs kan 'n mens 'n hele pad saamloop. Ek glo ons praat by mekaar verby. Miskien wil ons uiteindelik dieselfde bereik – naamlik die erkenning dat die Here God is en dat sy Woord normatief in ons lewe is.

D J Booysen

Dr J Douma Gewapende vrede. 16 Stellingen over het thema 'Oorlog en Vrede.' (Ethisch kommentaar 6).

Ton Bolland, Amsterdam, 1980, 118.pp, prys R8-11.

In Desember 1979 het die skrywer sestien stellinge in *Nederlands Dagblad* gepubliseer. Hierop het baie reaksie gekom en die onderhawige werk is die skrywer se samevatting van die reaksie en sy kommentaar daarop.

Die eerste vier stellinge gaan oor die wyse waarop ons die Skrif moet gebruik in die benadering van so 'n probleem: Dit is verkeerd om die Skrif te verdeel in 'n "oorlogsugtige" en 'n "evangelies gesinde" doel; dit is moontlik om 'n algemene uitspraak *oorlog is sonde* uit die Skrif te maak; elke Skrifgedeelte moet binne sy verband uitgelê word; die Skrif ken geen verbod op oorlog nie, maar aanvaar oorlog ook nie as normale toestand nie.

Die vyfde stelling is heeltemal reg, maar lok baie bespreking uit: Wat vir 'n besondere persoon nie toelaatbaar mag wees nie, mag nog vir die staat toelaatbaar wees, omdat dit aan die owerheid opgedra is.

Die sesde stelling gaan hoofsaaklik oor die verwerping van beide die Lutherse en Barthiaanse standpunt. Dit is 'n sterk teologiese redenasie waar 'n mens dikwels vraagtekens agter die skrywer se standpunt stel.

Die sewende stelling gaan oor die sogenaamde regverdigde oorlog. Dit stel die tradisionele norme van 'n regverdigde oorlog: 'n Oorlog is regverdig wanneer dit

- 1 deur 'n wettige owerheid
- 2 vir 'n regverdigde saak en
- 3 met 'n juiste bedoeling gevoer word;
- 4 meer voordeel as nadeel inhou;
- 5 met paslike (dit wil sê nie buitensporige nie) middele gevoer word en
- 6 met erkenning van die onderskeid tussen burgerlike bevolking en militêre. Die probleme met die praktiese toepassing van die norme is duidelik, maar sedert die vierde eeu is hierdie norme as die Christelike norme erken.

Stelling 8 tot 15 gaan oor die hedendaagse besware teen kernwapens. By die erkenning van die probleme wat deur kernwapens te voorskyn geroep word, bring die kernwapens nog nie 'n verandering in *beginsels* nie.

Stelling 16 druk 'n standpunt uit wat vir ons van groot belang is: die kerk in die Weste moet dankbaar wees vir die vryheid wat hy geniet deur die Weste se kragtige afweer van die Kommunistiese bedreiging. Die kerk mag nie met die toestand tevrede wees nie omdat Christene in die Ooste nie die vryheid van geloof het nie.

Ondergetekende vind dit 'n baie verstandige boek wat in ons eie diskresie 'n belangrike bydrae kan lewer. 'n Groot gebrek in die boek is dat die boek oor konvensionele oorlogvoering gaan. Na die Tweede Wêreldoorlog word oorloë egter selde as konvensionele oorloë gevoer. Kenmerk van hierdie na-oorlogse oorloë is dat dit as onkonvensionele oorloë gevoer word – wat ons in Suid-Afrika gewoonlik terrorisme noem. Terrorisme plaas ons voor 'n heeltemal ander etiese probleem as konvensionele oorloë

P S Dreyer

Postille 1980 – 1981

Die nuwe **Postille** van die Werkgroep Kerk en Prediking van die Nederlandse Hervormde Kerk is weer beskikbaar. Die *Postille* word reeds baie jare lank uitgegee en is by ons baie bekend. Soos gewoonlik bestaan dit uit 'n preek vir elke Sondag, maar ook vir doop, nagmaal, sending en so meer. Die inleidende essay gaan vanjaar oor “Preek en Literatuur”, wat baie interessant en insiggewend is.

P S Dreyer

Venster op die Kerk

20 lidmate oor die Reformasie van die Kerk in die jare 80, uitgegee deur die Instituut vir die bevordering van Calvinisme,, P.U. vir C.H.O., 1980, prys R5,60 (slapband) – 248 bladsye.

Die voorwoord by hierdie publikasie stel dat dit 'n lidmaatsperspektief is, afkomstig van "gewone" lidmate uit die drie Afrikaanse Kerke. Die werk maak dus ook nie aanspraak op die status van 'n teologiese verhandeling nie, maar wil beoordeel word as "gewone" gelowiges wat vanuit die praktyk van die kerk, oor die kerk wil praat. Uit die inhoudsopgawe en met die deurlees, is dit duidelik dat teoloë (ook teologiese professore) vir 'n hele aantal gedeeltes verantwoordelik is. Dit doen nie afbreuk aan die kwaliteit van die boek nie, maar is nie getrou aan die gestelde uitgangspunt, dat dit "gewone" kerkgangers is wat aan hierdie gesprek deelneem nie. Alhoewel verteenwoordigers uit al drie Afrikaanse Kerke aan die woord kom, is ruim twee derdes van die inhoud afkomstig uit geleedere van die Gereformeerde Kerk. Met hierdie opmerking wil ons geensins die hoogstaande inhoud benadeel nie, maar die aandag daarop vestig dat 'n meer eweredige verteenwoordiging kon bydra tot 'n ruimer "Venster op die Kerk."

Al die bydraes van die verskillende skrywers is dit eens dat reformasie van die kerk dringend noodsaaklik is, indien die kerk werklik nog "kerk" wil wees in ons wêreld. Daar word sinvol en verantwoord begin met 'n bydrae oor die betekenis en implikasies van die reformasie vir die gereformeerde kerke van vandag. Reformasie is 'n blywende opdrag. Ware reformasie begin by persoonlike, gelowige gehoorsaamheid aan die Woord van God deur die werking van die Gees. Vanuit hierdie agtergrond val die soeklig in die publikasie op verskeie terreine van die kerklike lewe. Die liefde as die venster van die kerk na die wêreld, word prikkelend ontleed. Die vraag na die omgang met die Bybel en die erns van Bybelstudie word beklemtoon. Stimulerende gedagtes kom na vore in 'n bydrae oor die liturgie van die kerk as 'n poging om stagnasie en onbetrokkenheid van kerkgangers te oorbrug. Die kerklied as die polsslag van die kerk word ontleed en die belangrikheid van die lied as geloofsuiting benadruk. 'n Kritiese en verantwoorde ontleding van die ampte in die kerk word in afsonderlike bydraes gemaak. Veral rondom die amp van die diaken word vanuit die gesigspunt van die koinōnia, aktuele riglyne getrek. Die posisie van die vrou in die kerk word ook op interessante wyse ontleed en perspektiewe gestel. Die belangrikheid van jeugwerk vir die toekoms van die kerk as essensieel vir ware reformasie kom duidelik na vore. 'n Oordrewe hoë

premie op onnodig duur en indrukwekkende kerkgeboue, dikwels ten koste van ander lewensfunksies van die kerk, word krities geëvalueer. Sending en die belangrikheid daarvan word onderstreep en die aktuele saak van die ekumene kom ook in die fokuspunt. Die publikasie word afgesluit met 'n gebalanseerde en kritiese beskouing oor die verhouding: kerk en wêreld, die betrokkenheid van die kerk in politieke aksies.

Gloobaal beskou, lewer die publikasie 'n belangrike bydrae oor die reformasie van die kerk in ons tyd. Baie fasette van kerkwees word ontleed. Die werk slaag daarin om deur te dring tot die praktyk en nie slegs te bly by teologiese spekulasies nie. Stimulerende en bruikbare gedagtes oor 'n verantwoorde kerklike praktyk word aan die hand gedoen. Dit is onmoontlik om binne die bestek van 'n resensie, elke bydrae afsonderlik teologies te ontleed. Oor sommige uitsprake kan wel kritiese vrae gestel word. Rondom die aspek van Bybelstudie is die gevaar van subjektiwisme, alhoewel die skrywer dit noem, duidelik merkbaar, asook die feit dat interpretasie en toepassing van Bybelwaarhede bepaal word deur die grootste gemene deler van die studiegroep. Op bladsy 62 word gestel dat die gemeente inspraak moet kry in die vasstelling van preekstof wat teologies gesien gevare kan inhou van oordrewe aktualisme. Op bladsy 66 word die suggestie gelaat van ander musiekinstrumente naas die orrel, wat inherente gevare inhou vir die orde van die erediens.

Meer sulke kritiese opmerkings kan seker gemaak word – dit is egter uitsonderings. Die positiewe bydrae van die publikasie oorskadu enkele kritiese vrae wat daar mag wees. Dit is opmerklik dat elke bydrae in goeie, treffende, en prikkelende Afrikaans geskryf is.

Mag hierdie visie deur die venster op die kerk, die kerk tot voortdurende reformasie aanspoor!

T F J Dreyer (dr)

W A M Beuken Jesaja deel IIA

(POT), Nijkerk 1979, prys: R33-52.

Met hierdie groots opgesette kommentaar word die reeks "De Prediking van het Oude Testament" van die bekende uitgewer G F Calenbach voortgesit. Soos uit die titel blyk, is alleen die eerste deel van Deuterokesaja in hierdie band gedek (335 bladsye kommentaar op 9 hoofstukke) en moet ons dus op 'n volgende band wag om te sien hoe dr Beuken sy behandeling van die groot anonieme profeet

voltooi. In ieder geval sal die boek Jesaja as geheel uiteindelik by 'n duisend bladsye of meer van POT in beslag neem (700 het reeds verskyn). Dit kom my geregverdig voor dat soveel aandag aan hierdie belangrike Ou-Testamentiese boek bestee word, en Beuken se bydrae stel ten opsigte van deeglikheid nie teleur nie.

Hy verdeel die teks van Deuterocesaja in twee dele (40–48, 49–55) waarvan alleen die eerste in deel A ter sprake kom. Hierdie deel val op sy beurt weer in drie uiteen (die regspraak, 40:12–42:13, die weg van die verlossing, 42:14 – 44:23, en ten slotte die sending van Kores en die ondergang van Babel, 44:24 – 48:22). Reeds uit hierdie indeling kan gesien word dat die kommentaar prys stel op die samehang van die geheel. Dit blyk ook uit die verdere sub-afdelings waarin hy die materiaal verdeel. Dit is 'n verkwikkende verskynsel dat die komposisionele geheel van literêre werke by die uitleg in ag geneem word, sonder dat noukeurige aandag aan die fyner detail ter wille daarvan verwaarloos word. Beuken beskou die boek as 'n "geloofs-drama", wat beteken dat daar van die begin tot die einde 'n sinvolle ontwikkeling plaasvind. Dit is die drama van Israel met sy klag in die ballingskap, die val van Babel en sy gode, en die terugkeer na Sion deur die woestyn. Inderdaad kan hierdie "drama" in die boek onderken word, en Beuken slaag daarin om dié lesers wat sy kommentaar nie alleen by 'n bepaalde perikoop oopslaan nie, deur die gang daarvan heen te lei. Hier lê egter ook die grootste probleem-punt van die kommentaar.

Die skrywer wil sy lesers die "geloofs-drama" laat meemaak. Goed en wel. Dit is die aspek van die historiese verstaan wat sekerlik van wesenlike belang by die lees van 'n antieke teks is. Daarsonder kan die inhoud in elk geval nie begryp word nie. Maar as die moderne lesers nou die antieke teks op dié wyse verstaan het, dan het hy verstaan wat die teks in sy eie tyd en vir sy eie tyd beteken het. Dan kom die volgende logiese vraag op, wat dikwels treffend deur die Nederlanders geformuleer word: So what? Waarom nou juis vandag dié teks begryp? Watter belang het die lesers van vandag daarby dat hy weet hoe die ballingskap en die hoop destyds in Israel vertolk is? Beuken sê dat hy die sistematiesing van die profeet se verkondiging vermy het omdat hy die eie dinamiek van die boek belangrik ag (p 12–13). Om die eie dinamiek van 'n teks hoog aan te slaan, is prysenswaardig, maar dat dit vermyding van "een soort algemene waarheid" inhoud, lyk my 'n oorvereenvoudiging. Dit is een ding om na eie willekeur aan die profeet te abstraher totdat daar so 'n "algemene waarheid" uitgehaal kan word. Maar dit is 'n ander ding om 'n universele waarheid wat inherent aan 'n goeie literêre werk is, uit te wys en vir moderne lesers te interpreteer. Dit lyk my wettig om die kommunikatiewe aspek (van die antieke boodskap na die moderne

leser) uit 'n kommentaar te laat en dit op die rekening van die gebruiker te skryf. Maar dit is miskien nie die wenslikste vorm waarin 'n kommentaar vandag kan verskyn nie. As ons saam met Beuken vervreem word van ons werklikheid, in dié van die teks in, het ons net halfpad op die eksegetiese weg gevorder. Dan moet ons mèt daardie belewenis weer die dialektiese beweging doen deur terug te keer en die vrugte daarvan aan te wend. Hoe doen ons dit? Watter prosesse speel 'n rol by die vrugbaarmaking van ons belewenis met die drama van Israel? Hierin, dink ek, behoort 'n kommentaar sy gebruikers behulpsaam te wees. Soms laat Beuken dit klink asof hy nie net die kloof van ons af na die antieke teks oorgesteek het nie, maar ook weer teruggetree het, byvoorbeeld op p 160: "Het werk van de overlevering blijft zinvol voor alle volgende geslachten. Wij ontmoeten daarin de gelovige kracht die de woorden van de profeet aan ons overreikt." Maar dit is yl van lyf en voldoen nie om die probleem wat ek pas genoem het, te ontkom nie.

Wat die analyses betref, gee die kommentator tereg veel aandag aan die poëtiese vorm van die teks. Dit is verblydend dat hy sy strukturele verantwoording op die stigometriese patroon van die digwerk bou. Soms is sy indelings sekerlik 'n verbetering op dié van BHK en BHS, byvoorbeeld in die geval van 48: 1-2 (p 283), terwyl sy oplossings in ander gevalle weer bevraagteken kan word, byvoorbeeld in die geval van 46:1 (p 261), waar daar 'n goeie saak uitmaak kan word vir drie stiges van 2 + 2 elk sonder dat ons met vermoedens van een of meer glosse in die teks hoef te werk. Dit is gaaf dat Beuken telkens 'n sistematiese skets van die struktuur van elke eenheid gee (aan die einde van elke inleidende gedeelte en voordat die bespreking van die inhoud begin). Ek vra my egter af of dit altyd so duidelik is wat hy met dié opsommings wil sê en of hy nie dalk meer strukturele inligting kon verskaf het deur van bykomende simbole (soos byvoorbeeld hakies) gebruik te maak nie.

Hy maak veel van genre-studie, wat inderdaad 'n welkome tendens is. Dit lyk my egter gevaarlik om genre (dit wil sê 'n werkshiptetiese eenheid en 'n *tipiese* struktuur) te gebruik om onder andere perikoop mee af te baken en selfs die interne bou van gedigte vas te stel (p 11). Ek sou dink dat dit eerder omgekeerd moet werk – 'n genre kan immers alleen vasgestel word as daar soveel eenhede van ooreenkomstige bou en inhoudsmomente geïsoleer is.

In hierdie kommentaar word goeie aandag aan stilistiese detail gegee. Soms kom dit die verstaan van die inhoud besonderlik ten goede, byvoorbeeld in die bespreking van 42: 2-4 oor die gebruik van die stylfigure litotes (p 111-115, waar een van die paar drukfoute wat ek teengekom het, te vinde is – die meervoud litotetes word op pagina 111 een maal tereg en een maal ten onregte gebruik).

Uit die voorafgaande kan reeds afgelei word dat Beuken hom ook rekenskap gee van die tradisionele vormkritiek. Dit, saam met wat hy ook bereid sou wees om die redaksiekritiek te noem (mits "redaksie" nie te joernalisties opgevat word nie), kry telkens oorweging en billike behandeling. Die skrywer is nie kategories waar kategoriese menings onvanpas sou wees nie, en besef goed dat wetenskaplike Bybelondersoek soms moet sê dat hy op 'n bepaalde punt alleen 'n voorlopige bydrae kan maak en geen finale woord van sekerheid kan spreek nie. 'n Mooi voorbeeld hiervan is op pagina 143 te lees oor die veelheid van menings in verband met die afbakening van 42:14ff.

Beuken het 'n geleerde kommentaar geskryf waaruit sy belesenheid oor Deuterokesaja blyk, 'n werk wat goed bruikbaar is vir spesialiste. Predikante wat nie Ou-Testamentici is nie, sal nie so maklik met die boek oor die weg kom nie. Hulle sal hom in elk geval saam met ander kommentare moet gebruik omdat hy alleen nie aan hul doel sal beantwoord nie.

J A Loader

P B van der Watt Die Nederduitse Gereformeerde kerk 1824–1905

Uitgewer: N G Kerkboekhandel, Transvaal Pretoria, 1980. Deel 3. 221 bladsye, prys R6,50.

Hierdie is die derde deeltjie van die geskiedenis van die NG Kerk van die Pretoriase kerkhistorikus, prof P B van der Watt. Hierdie deel handel oor die 80 jaar van 1824–1905. Dit was in baie opsigte dekades wat die NG Kerk voor groot probleme geplaas het, net soos dit ook as moeilike jare in die geskiedenis van die Afrikaner gekenmerk kan word. Dit was die jare waar die Afrikaner veral deur die uitbreidingsdrang van imperiale Engeland bedreig is, daardie Engeland wat aangevuur was deur 'n niksontsiende dors na rykdom, na die diamante en goud van Suid-Afrika. Dit was die tyd toe die vreemde fortuinsoeker, Engelsman en Jood, alles in hulle vermoë gedoen het om die Afrikaner te vervreem van sy grond, sy land en sy beslissingsreg oor homself. Dit was in hierdie tyd toe die Engelsman algemeen aangedui is as die verligte draer van die beskawing en die Afrikaner, veral in die noorde van Suid-Afrika waar Engeland se begerige oë geval het, as 'n barbaar en onbeskaafde en onnosele wese. Niks wat die Afrikaner kon doen of presteer wat die Afrikaner ten goede gekom het, is as aanvaarbaar geag nie. Dit was destyds

soos in ons dae. Alleen die Afrikaners wat hulle beywer vir die voordeel van magte en organisasies wat die Afrikaner met 'n wrevelige haat bejeën, word nog as verlig, opgevoed en beskaafd beskou. Die propaganda téén die Afrikaner wat onverkort 'n Afrikaner wil wees, het nog nie veel verander nie. Al wat verander het, is die vermoë van Afrikaners om dié propaganda reg te vertolk.

Kerklike geskiedenis van dié 80 jaar word tot in 'n mate bepaal deur die staatkundige en ekonomiese ontwikkeling, hoewel die kerklike lewe tog sy eie ritme en koers het. Binne die NG Kerk was dit wel jare van stryd toe enersyds die Europese en dan veral die Nederlandse liberalisme of "moderne teologie" in die kerk vastrapplek gekry het. Andersyds het ook die Engels-Amerikaanse opwekkingsbewegings 'n diepgaande invloed in die NG Kerke gekry veral toe dit as 'n teëvoeter as't ware ingevoer is in die stryd teen die liberale teologie. So was daar verskillende ander stromings wat kerklik en teologies spanning, stryd en skeurings veroorsaak het. Van der Watt gee telkens 'n goeie oorsig van elk van dié bewegings, dui die leiersfigure aan en die essensie van die strydvrage. Die omvang van die werk, 221 bladsye, dui natuurlik daarop dat hier primêr 'n oorsig gebied word. Hier word getrag om die groot lyne van die geskiedenis raak te vat en nie te veel besonderhede word gegee nie. Uit die aard van die saak is dit altyd 'n onderneming wat hoë eise aan die geskiedskrywer stel, want dit is nie altyd so maklik om 'n billike oorsig te gee van 'n saak wat baie fasette het nie.

Interessant is veral die oorsig wat gegee word oor die opwekkingsbeweging en sy verspreidheid in die NG Kerk. Enigszins merkwaardig is dat die sentrale figuur van hierdie beweging wat so baie gedoen het om dit te bevorder, ds Andrew Murray, skaars genoem word. Tog is juis Murray die tipe van hierdie vroomheid en was hy juis die navolgenswaardige voorbeeld.

Vanweë die oorsigtelike aard van hierdie werk kom die skerp botsing in die Kaapse Kerk tussen die voorstanders van die opwekkingsbeweging en die liberale rigting nie so duidelik na vore nie. Hierdie groeppvorming en duidelike polarisasie van gedagtes in die Kaap het, veral in Transvaal, ernstige reperkussies gehad. As ds Frans Cachet in Transvaal kom, is sy beoordeling van die situasie alhier suiwer vanuit die gepolariseerde verhoudings wat hy met hom uit die Kaapse NG Kerk saambring. Omdat Van der Hoff en die ander Hervormde predikante aan Nederlandse universiteite gestudeer het, omdat hulle verbondenhede met die Nederlandse Hervormde Kerk gehandhaaf het (waar 'n beduidende deel van die kerk se predikante skerp teenoor die moderne teologie gestaan het) en omdat die Transvaalse predikante nié navolgers van die réveil of opwekkingsbeweging was nie (wat eers na hulle vertrek uit Neder-

land op gang kom), daarom is hulle en die Hervormde Kerk volgens Cachet *liberaal*. Dat Cachet die gevolgtrekking maak, is nog verstaanbaar, want sy kennis van die teologie en sy oordeelsvermoë op kerklik-teologiese vlak was hopeloos naïef en oppervlakkig. Dat sy waarnemings egter sonder meer aanvaar en oorgeneem is deur leidinggewende figure in die Kaapse NG Kerk het beteken dat in Transvaal die kerklike lewe vir dekades 'n toneel van rusie en stryd geword het. Hier word dit ook duidelik dat die gereformeerde teologie en kerklike bewussyn glad nie so hoog aangeslaan moet word as wat Van der Watt dit doen nie.

Tog bly hierdie oorsigtelike werk van Van der Watt nog steeds 'n bydrae wat verwelkom moet word. Van waarde is ook die hoofstuk oor die NG Kerk in ander geweste waar oor die kerk in SWA, Rhodesië, Oos-Afrika en Suid-Amerika gehandel word. Dié deel van die geskiedenis toon wel die swerflus van die Afrikaner en hoe diep die pioniersgees in die Afrikaner veranker is.

Die hele saak van die kerkvereniging in die ou ZAR word kortliks in 6 bladsye behandel en slegs die belangrikste feite word genoem. 'n Interessante oorsig word gewy aan die stigting en die bestaan van die sogenaamde Scoutkerke net na die Tweede Engelse Oorlog van 1899–1902. Dit dui tog op die interessante feit dat onder die Afrikaner politieke en kulturele verskille net so 'n sterk middelpuntvliedende effek het as verskille in die leer. Dit word vandag ook sigbaar waar verskillende lidmate van die NG Kerk dit deesdae verkies om liewer lidmate te wees van die swart NG Kerk as die wit NG Kerk, en dit terwyl daar formeel geen leerverskille bestaan nie. Hierdie saak sal tog nog 'n keer histories verder uitgepluis kan word.

Oor die algemeen word hier 'n netjiese oorsig van die geskiedenis van die NG Kerk in die genoemde periode gebied. Danksy literatuurverwysings aan die einde van elke hoofstuk kan die belangstellende leser desgewens verder op 'n saak ingaan.

Hierdie werk, net soos die vorige twee dele, is 'n belangrike publikasie en onontbeerlik vir elkeen wat die geskiedenis van die NG Kerk in SA wil leer ken. Veral vir die teologiese student, maar ook vir die lidmaat, is dit 'n werkjie wat nie verbygegaan kan word nie.

A D Pont

**Confessio Augustana – Bekenntnis des einen Glaubens.
Gemeinsame Untersuchung lutherische und katholische Theologen.
Verlag Bonifacius-Druckerei Paderborn. Verlag Otto Lembeck
Frankfurt am Main, 1980, 348 bladsye**

Die duidelike uitgespreekte doel met hierdie boek is om met die Confessio Augustana, ofte wel die Augsburgse belydenis, as basis, 'n ekumeniese teologiese gesprek tussen die Lutherse Kerk en die Rooms-Katolieke Kerk te voer. Die bedoeling van die gesprek is verder om 'n groter erkenning van, waardering vir en insig in mekaar se standpunte te verkry. Daar word ook indringend gesoek na moontlikhede van ooreenstemming in sake wat oor die eeue heen beskou is as onoorbrugbare verskille. Die vraag word onder andere gevra of die verskilpunte wat in die tyd van die Hervorming so sterk was dat dit tot skeiding gelei het, vandag nog sonder meer geldig is, en of die leer en lewe van beide kerke nie dalk sodanig verander het dat daar vandag vanuit 'n meer gematigde houding oor die sake 'n gesprek gevoer kan word nie – 'n gesprek wat dalk 'n veel groter gemeenskaplike grondslag vir eenheid in die basiese uitgangspunte in leerstellige sake kan blootlê as wat algemeen aanvaar word.

Die gesprek word vanuit twee veronderstellinge gevoer waarvan die eerste is dat die Confessio Augustana self by sy ontstaan die uitdruklike bedoeling gehad het om getuieis te gee van die een heilige, katolieke en apostoliese kerk. Die historiese omraming en oorsprong van die Confessio Augustana laat duidelik blyk dat dit wel so is. (Die Confessio Augustana is deur Luther, Justus Jona, Bugenhagen en Melancton opgestel om die Lutherse standpunt te stel by die Ryksdag van 1530 wat deur keiser Karel V byeengeroep is om die tweedrag wat op godsdienstige gebied tussen Luther en Rome ontstaan by te lê en die een enige Christelike waarheid te herstel.) Die opstellers van die Confessio Augustana het duidelik laat blyk dat dit nie hulle bedoeling is om 'n nuwe kerk te stig nie, maar dat hulle met die Confessio Augustana 'n "katolieke" belydenis daar wou stel wat op grond van die Skrif en in ooreenstemming met die kerk van alle eeue die een waarheid van die Bybel en die een geloof in Christus wil bely.

Die tweede veronderstelling is die nuwe en positiewe waardering van die Confessio Augustana in die Rooms-Katolieke kringe wat 'n wedersydse gesprek nodig maak.

Die werkwyse wat gevolg is in die opstel van die boek was om van vier en twintig teoloë uit Lutherse en Rooms-Katolieke kringe gebruik te maak om saam aan die verskillende artikels te werk, saam 'n waardebeplanning te maak en saam 'n gemeenskaplike gevolgtrekking te maak. Die gevolg is dat 'n mens die geleentheid kry om te sien hoe hierdie belydenis vanuit twee gesigspunte beoordeel word, te wete die Lutherse en die Rooms-Katolieke.

In ons dag waarin 'n mens nogal dikwels met dweepsugtige ekumeniese eenheidsbewegings te doen het waarin dit net gaan om eenheid ter wille van die eenheid, is dit moeilik om 'n boek soos

hierdie wat so sterk op die ekumeniese eenheidsgesprek afgestem is, sonder 'n mate van vooroordeel te lees. Tog moes ek uiteindelik aan myself erken dat die boek uitmuntend in sy doel geslaag het om so 'n gesprek op 'n vrugbare, eerlike en nugter manier te voer. Dat daar wel vaal kolle in die boek is, kan niemand ontken nie, maar ek is van oortuiging dat enigiemand wat in die ekumeniese strewe belangstel baie in die boek kan leer van hoe so 'n gesprek nugter en sinvol gevoer kan word.

Naas bogenoemde is daar nog sake wat by 'n positiewe waardering van die boek vermeld moet word. Die eerste is dat daar van die oortuiging uitgegaan word dat net 'n werklike diepgaande verheldering van die onderskeie teologiese vrae voldoende sou wees, en dat dit gedoen moet word deur 'n eerlike poging tot gemeenskaplike uitleg en kommentaar deur sowel Lutherse as Katolieke teoloë. In die tweede plek het hierdie werkwyse dit telkens by die uitleg van die verskillende artikels duidelik laat word hoeveel misverstand, vooringenomendheid en onkunde daar deur die jare oor mekaar se standpunte opgebou het. Aan die ander kant het dit ook duidelik na vore gekom watter gevolge 'n blote verskil in klem in sake waaroor daar 'n mate van gemeenskaplike instemming is, uiteindelik op leer en lewe in die geloof het.

Die lees van die boek onderstreep ook verder die besef dat die ekumeniese gesprek 'n verantwoordelikheid is waaraan ons nie kan ontkom nie, hoewel dit met groot versigtigheid en verantwoordelikheid gehanteer moet word. Hierin lê 'n les vir beide uiterste pole in die ekumeniese gesprek van ons dag, naamlik diegene wat so 'n gesprek onvoorwaardelik afwys en diegene wat dit onvoorwaardelik aangryp.

Die gedagtegang in die boek beklemtoon ook dat ware reformasie nie net 'n herstel van die waarheid is nie, maar ook 'n ernstige soeke na die herstel van *die eenheid in die waarheid*, en dat dit ook die diepste strewe van die Hervormers in die sestiende eeu was.

'n Laaste punt: die boek kan ook vrugbaar gebruik word as kommentaar by die *Confessio Augustana*.

Aan die negatiewe kant moet daar ook 'n paar opmerkings gemaak word. Ek kan nie aan die indruk ontkom nie dat daar wel deeglik gewerk is in die uitleg en verklaring van die konfessie, maar dat wanneer dit by die gesamentlike gevolgtrekkings aan die einde kom, die Protestantse medewerkers hulle 'n effens te veel skuldig gemaak het aan die "Leisetreten" waarvan Luther Philippus Melancthon beskuldig het, 'n oorversigtigheid om nie dalk die ander party tot verwydering te bring nie. 'n Bietjie meer van Luther se op-die-man-af benadering sou dalk vrugbaarder gewees het.

Wat die inhoud betref, sluit die verskillende opstelle aan by die belangrikste artikels van die Confessio Augustana wat teen Rome gerig is, onder andere die leer oor God, Jesus Christus, sonde en erfsonde, regverdiging – geloof – werke, die gesag en amp van die biskop, die kerk, die sakramente, die boetedoening en bieë, die verering van die heiliges, die monnikedom ensovoorts.

Die onderskeie artikels is in die algemeen van hoogstaande gehalte. Ek dink in besonder aan die twee inleidende artikels oor wat 'n belydenisgemeenskap is, benader vanuit sowel Lutherse as Katoelike standpunt; so ook die artikel oor sonde en erfsonde wat dogmaties en dogma-histories baie bevredigende insigte in beide standpunte bied. 'n Mens vind ook op meer as een plek insigte wat nuwe perspektiewe open, soos byvoorbeeld W Kasper se siening oor die verhouding Skrif-Tradisie op pagina 40.

Ongelukkig is daar ook bydraes wat ietwat teleurstel. Dit is jammer dat een van die opstelle waarin dit myns insiens gaan om die saak waarom die hele Confessio Augustana draai, naamlik die opstel van G Müller en V Pfnür oor regverdiging geloof-werke 'n gebrek aan diepte het. Die artikel van G Kretschmar en Renē Laurentin oor die verering van die heiliges word myns insiens ook te veel gedra deur 'n poging om te oorbrug waar 'n onoorbrugbare kloof bestaan.

B Lohse maak in sy artikel oor die monnikedom melding van die feit dat daar in sekere kringe van die Lutherse Kerk 'n herwaardering van die kloosterlewe aan die ontwikkel is. Daar is, naamlik groepe wat hulle beywer vir die totstandkoming van "evangelischer Kommunitäten", dit is gemeenskappe van manne en vroue wat ter wille van die navolging en diens van Christus hulle in 'n vrywillige groep bestaan terugtrek. Tot nou toe gaan die beweging buite die amptelike standpunt van die Lutherse Kerk om, maar net die blote feit dat so iets in die kerk van Luther se erfenis gebeur, sê iets van hoe ver die sterk stroming van die ekumeniese strewes in Europa deurgedring het – 'n strewes wat nie altyd gedra word deur motiewe waarmee ons kan saamgaan nie. Juis daarom is 'n kritiese studie van boeke soos hierdie een noodsaaklik om ons ingelig en toegerus te hou.

Hierdie boek is tot 'n mate gerig op die dogmaties geïnteresseerde teoloog, en vra 'n taamlike mate van konsentrasie by die lees daarvan, maar kan as 'n werk van hoogstaande gehalte aanbeveel word by enigiemand wat enersyds belangstel in die erfenis van die Lutherse Reformasie, en andersyds in die ekumeniese gesprek van ons dag. Dit bevat teologiese stof van hoogstaande gehalte.

D J S

Dialog und Anerkennung, (Hanfried Krüger su Ehren) Beiheft 37 zur Ökumenischen Rundschau, Verlag Otto Lembeck, Frankfurt am Main 1980, 167 Seiten, DM 19, 80 (für Bezieher der Ökumenischen Rundschau DM 17, 80)

Peter Manns (HRSG)

Omdat hierdie bundel saamgestel is deur bydraes van veertien verskillende skrywers, vertoon dit 'n groot diversiteit van onderwerpe, teologiese benadering, skryfstyl en standaard. Alles is egter ingerig rondom die sentrale tema van die ekumeniese dialooggedagte en die uitgangspunt daarvan, naamlik die erkenning en waardering van ander kerke en godsdienste se standpunte.

By die lees van die verskillende bydraes word dit duidelik dat "Anerkennung" as begrip in die ekumenisme aan die een kant histories 'n ontwikkeling ondergaan het tot 'n tegniese term wat 'n spesifieke gesindheid, benadering en modus operandi van eerbied, waardering en erkenning van ander standpunte aandui, en aan die ander kant tot 'n sleutelbegrip geword het in die ekumeniese teologie. Hierdie begrip blyk van kernbetekenis te wees vir die verstaan van die eenheidsopvatting van die ekumenisme oor die kerk. Dit word byna 'n nova nota ecclesiae in sover dit vergestaltung vind in die nagmaal: "Wenn eine solche Abendmahlsgemeinschaft zwischen zwei oder mehr Kirchen besteht, heisst das, dass alle Teile wahre Kirchen oder wahre Teile der einen Kirche sind" (bl 34).

Terwyl die bundel se tendens na sigbare eenheid van die kerk mik, waar faktore soos die wil tot vereniging, die eenheid van belydenis, gesamentlike nagmaal en vergaderingsmatige eenstemmigheid, groot rolle speel, word tog ook ewewigtig erken: "Der grosse Schritt in die Einheit könne einzig durch das Wirken des Heiligen Geistes, nicht durch menschliches Planen vollzogen werden" (bl 43). Pous, patriarge en presidente van sinodes sal mekaar inderdaad alleen kan vind onder die leiding van die Heilige Gees – en ek voeg by: in die lig van die Skrif.

Dit is so dat die hele bundel vol vraagtekens staan as jy dit klaar gelees het. Die sinkretisme loer byvoorbeeld baie sterk wanneer van ortodokse, Roomse en evangeliese segmente gesê word: "Sie sind Elemente der Einheit" (bl 69). By die volgende aanhaling, is die vraagteken duidelik: "Und wenn ich frage, wo denn in diesem Bekenntnis (Ich glaube an Jesus Christus – nicht: Ich glaube an das Neue Testament) das Neue Testament seinen Platz hat, dann muss ich formulieren: Ich glaube mit den Zeugen des Neuen Testaments an Jesus Christus – *aber ebenso natürlich mit den nach-neu-testamentlichen Zeugen*", (onderstreping deur resensent).

In die bydrae van Hermann Dietzfelbinger, waar verwys word na herlewing van elemente van die Duitse volkskerk-gedagte (bl 74), na die veronderstelde kettery van apartheid in Suid-Afrika (bl 76), kom verrassende teologiese nugterheid aan die beurt wanneer hy die volgende aanhaal en ook Paul Schütz se opmerking: "Friede, Freiheit, Toleranz, soziale Gerechtigkeit sind die Grundworte ... Der gute Antichrist geht um. Darum merkt ihn keiner" (bl 82).

Die bydrae van Nikos A Nissiotis roep baie vraagtekens op. Maar die styl waarin hierdie artikel oor *Der Geist sprengt Grenzen und schafft Hoffnung*, geskryf is, is heerlijk vloeiend en natuurlik.

Wanneer oor Oos-Europa, Pole ensovoorts gehandel word, kry jy die gevoel dat dit darem ver van ons (belangstelling) staan. Tog gryp dit jou skrikwekkend aan wanneer die feite onder jou aandag kom dat byvoorbeeld die Tweede Wêreldoorlog in Pole vir die Roomse Kerk 'n beproewing tot die uiterste was, maar vir die Evangeliese Kerk nog erger – 'n volledige katastrofe! (bl 149).

Tipies ekumenies lees 'n mens nou van Pole en net nou weer, soos op die laaste bladsy, van Soweto!

Die bundel is in slapband. Nie baie stewig gebind nie. Die letter-tipe is groot en lees lekker.

H G v d Westhuizen

Swart Teologie van Amerika tot in Suid-Afrika

C W H Boshoff

NG Kerkboekhandel, Transvaal, 1980, hardeband met 156 bladsye, prys R5,60

In sewe hoofstukke het ons hier 'n oorspronklike, indringende en aktuele publikasie.

Die oorspronklikheid is moontlik gemaak deur die Raad vir Geesteswetenskaplike Navorsing wat die skrywer se studiereis na Amerika in 1974 moontlik gemaak het. Op dié wyse is studiemateriaal gevind en verwerk wat andersins onbereikbaar was. Vele gesprekke is ook met bedrywers van die Swart Teologie in Amerika gevoer. Veral die eerste deel van die publikasie lees nie baie vloei-

end nie vanweë die baie aanhalings. Tog hou dit die voordeel in dat die bronne só ook vir die leser nader gebring is. 'n Manifesto "The Black Manifesto" beslaan byvoorbeeld meer as tien bladsye.

Daar word histories ingegaan op die slawe-praktyk sedert 1619 toe die eerste 20 slawe na Amerika geneem is. Die ontstaan van die slawementaliteit word ontleed om dan sodoende die oorsprong en wese van die begrip Swart Ervaring en die sielkundige, ekonomiese en kerklik-teologiese reaksie daarop te peil.

Die sielkundige en teologiese ontleding van die Swart Teologie, as reaksie op die Swart Ervaring, is indringend en insiggewend. Elkeen van die ses bronne van Swart Teologie, wat as "formative factors" funksioneer, word omvattend bespreek, naamlik: Black Experience, Black History, Black Culture, Revelation, Scripture en Tradition. Ook die leerstukke van Swart Teologie word soos volg aan die orde gebring:

1. *God*, God is swart.
2. God as *Skepper*, daar is niks goeds in die skepping nie; daarom moet revolusie bo reformasie verkies word.
3. *Mens*, teologie is antropologie – geen mens is vry, voordat almal vry is nie.
4. *Sonde*, "sin is whiteness".
5. *Jesus Christus*, as Christus wit is en nie swart nie, is Hy 'n verdrukker en dan moet ons Hom doodmaak.
6. *Kerk*, dit is die taak van die kerk om aktief te deel in die bevrydingstryd.
7. *Wêreld*, dis die lewe van verdrukking by die werk, tuis, op straat, in die ekonomie, in die politiek.
8. *Eskatologie*, die Swart kerk eis brood op aarde eerder as koek in die hemel!

Enkele kere voel 'n mens dat hierdie publikasie oor een of ander punt 'n bietjie meer lig kon gee. Hier is 'n voorbeeld. Daar word gestel dat die Swart gelowige – en juis hy – 'n verwagting het van 'n ewige môre. Maar hoe die Swart gelowige hierdie môre sien en vermag, word nie deeglik beskryf nie. Miskien is dit omdat die Swart Teologie self hieroor gebrekkig is.

Nadat vir 104 bladsye die agt swart stadia, wat die een uit die ander voortkom, in Amerika nagegaan is, naamlik Swart Geskiedenis, Swart Ervaring, Swart Bewussyn, Swart Reaksie, Swart Mag, Swart Godsdiens, Swart Kerk en die kulminasie: Swart Teologie, word 50 bladsye aan Suid-Afrika gewy. Moore en Boesak word as die vernaamste eksponente van Swart Teologie in Suid-Afrika be-

spreek. Boesak se proefskrif "Farewell to Innocence – a Social-Ethical study of Black Theology and Black Power" (1977), word in behandeling geneem.

Die belangrikheid van hierdie publikasie vind 'n hoogtepunt in hoofstuk 6, wat 'n beoordeling van die Swart Teologie is. Die realiteit van etnieë word skerp aan die lig gebring: "Die verskil tussen Zoeloe en Tswana, Xhosa en Noord-Sotho, Venda en Shangaana-Tsonga is net so wesenlik as dié tussen Franse, Duitsers, Portugese en Spanjaarde" (bl 133). Die ideologie van pluralisme, met sy kolonialistiese agtergronde, word ontmasker, ook met voorbeelde van oor die wêreld: "Chaos het in die Tsjeggiese parlement uitgebreek toe drie volksgroepe en die Kommuniste tegelyk elkeen sy eie 'volkslied' aangehef het" (bl 138)! Op bladsy 139, soos ook op ander, word uiters belangrike staatkundige gevolgtrekkings gemaak, waarvan ook ons staatsmanne ernstig kennis moet neem.

Verrassende perspektiewe kom kort-kort na vore. Om net twee te noem: Eerstens kom Martin Luther King in 'n baie gunstiger lig as wat ek self onkundig en daarom onobjektief van hom gehad het. Tweedens maak ek die volgende aanhaling: "Vandag is Sondagmôre om 11 uur, 'the most separated hour in the States' – slegs 10% van die kerke in Amerika is veerlassig en in hierdie 10% aanbid slegs 1% van die Amerikaanse swart bevolking" (bl 65).

Gebreke aan hierdie publikasie is meer van 'n uitgewers-aard as van 'n skrywers-aard. Ten opsigte van laasgenoemde is voorheen reeds verwys na die ontoereikende eskatologie van die Swart Teologie. Verder word op bladsy 141 nog 'n voorbeeld gevind van 'n onderwerp wat myns insiens 'n bietjie verder uitgebrei kon word. Daar word gestel dat die "territoriale staatgedagte", dit is die staatvolk- teenoor die volkstaat-gedagte, deur drie faktore bevorder word: die historiese kolonialisme, die moderne kommunisme en die meeste Afrika-heersers wat "veral (om) opportunistiese oorwegings", dit doen. 'n Uiteensetting van hierdie opportunistiese oorwegings, meen ek, sou waardevol wees.

Dit bring ons laastens by 'n paar voorbeelde van uitgewers-gebreke. In aanhalings is daar soms foutiewe spelling – wat soms soos dit my wil voorkom – Amerikaanse spelling (?) is. Daarom laat ek dit daar. Maar die volgende is opsigtelike en hinderlike misdrukke: Ameirkaner (bl 51), utimaak (bl 52), kees ipv wees (bl 62), Maltmann (bl 77), sprek (bl 78), sytem (bl 78), ons ipv one (bl 81), hull (bl 94), as as ipv stel as (bl 101), Dit alleen ipv Dit is alleen (bl 102), volksaanhoorigheid (bl 135), kluturele (bl 136). Op bl 93 kom die volgende "moeilike" sin voor: "Daarom glo Swart teoloë dat hulle meer kan leer van God en daarom ook van die mens is hulle voorbereiding vir hulle bevryding as om uitgebreide en gebonde diskoerse van wit toeloë oor die mens, te lees".

Die lees, bestudering en verdiskontering van hierdie publikasie is 'n aktuele saak, veral vir alle predikante, meer nog vir die professore en die meeste vir elkeen wat met Swart mense op hierdie vlak kontak het.

H G v d Westhuizen